

Павлова Тетяна Володимирівна

Одеський державний економічний університет, м. Одеса

НАПРЯМИ І МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Регіональний соціально-економічний розвиток здійснюється на основі реалізації ефективних механізмів державної регіональної політики. Головною метою державної регіональної економічної політики України є збільшення національного багатства країни на основі ефективного використання природно-ресурсного, трудового і науково-технічного потенціалу регіонів, раціоналізації систем розселення та досягнення внутрірегіональної збалансованості. В економічній сфері вона полягає у досягненні економічно доцільного рівня комплексності господарства регіонів та раціоналізації їх структури; створенні економічних передумов для розвитку підприємництва та ринкової інфраструктури, успішного здійснення ринкових перетворень. У соціальній сфері головна мета державної регіональної економічної політики реалізується у конкретних заходах, спрямованих на стабілізацію рівня життя усіх верств населення з поступовим підвищенням рівня добробуту; запровадження єдиних соціальних стандартів та посилення усіх форм соціального захисту населення; забезпечення продуктивної зайнятості населення через ефективне регулювання регіональних ринків праці та міграційних процесів; сприяння покращанню демографічної ситуації з метою збільшення тривалості життя та забезпечення природного приросту населення в регіонах; формування раціональної системи розселення на основі збереження існуючих та створення нових населених пунктів, активізація функціонування сіл та малих міських поселень, регулювання розвитку великих міст.

Сучасна державна регіональна економічна політика України ґрунтується на чітко визначеній і відповідним чином ранжованій за пріоритетністю системі цілей, завдань, принципів і механізмів. Визначена система економічних, екологічних і соціальних цілей враховує інтереси різних верств населення, насамперед ті, що зорієнтовані на забезпечення його добробуту та соціального захисту, у зв'язку з чим надзвичайно актуальним є надання соціального спрямування регіональній політиці. Будь-яка політика повинна бути перш за все спрямована на досягнення добробуту і розвиток населення, а також його заохочення до соціального прогресу. Незважаючи на велике соціальне значення цих проблем, вони залишаються не вирішеними. У зв'язку з цим метою є визначення впливу основних важелів державного регулювання на регіональний соціально-економічний розвиток з метою обґрунтування основних напрямів посилення їх дії та забезпечення дійсно соціального спрямування державної регіональної економічної політики.

Серед соціальних цілей державної регіональної економічної політики пріоритетними є ті, що пов'язані з формуванням середнього класу – основи соціальної організації суспільства. В екологічній сфері державна регіональна економічна політика спрямовується на запобігання забрудненню довкілля та ліквідацію його наслідків, впровадження механізму раціонального природокористування, збереження унікальних територій та природних об'єктів. Особливого значення набуває попередження кризових ситуацій у регіонах з надмірним техногенним навантаженням на навколишнє середовище.

На період до 2010 р. основні завдання державної регіональної економічної політики щодо удосконалення регіональної структури економіки полягають у вирішенні таких проблем: вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку регіонів та підвищення

ефективності територіального поділу праці, раціоналізації розселення; досягнення стабілізації виробництва у кожному регіоні, оптимізація структури господарства на базі ефективного використання наявного природно-ресурсного, виробничо-технічного та трудового потенціалу; удосконалення спеціалізації сільського господарства відповідно до зональних ґрунтово-кліматичних умов; формування нових територіально-господарчих утворень – вільних економічних зон.

Одним з важливих завдань регіональної економічної політики є поліпшення демографічної ситуації у регіонах України, покращання соціально-побутових умов життя населення, здійснення заходів щодо підтримки сімей з дітьми та найменш соціально захищених верств населення, зростання рівня споживання населенням товарів та послуг. Передбачається досягти зменшення показників смертності населення за рахунок створення безпечних умов праці, оздоровлення навколишнього середовища, поліпшення медичного обслуговування населення.

Для досягнення соціально-економічного прогресу, виходу на передові позиції товаровиробництва і одночасного вирішення проблем зайнятості на базі ефективної регіональної політики необхідно виходити з вимог інноваційного розвитку. Велике соціальне значення має відродження не тільки експортоорієнтованих виробництв, але й наукомістких. Незважаючи на те, що саме ці сфери зазнали найбільших кадрових втрат за останні роки, вони повинні розглядатися як центри структурного оновлення виробництва, додаткового залучення капіталу та робочої сили.

Механізми регулювання регіонального розвитку, що ґрунтуються на важелях державної регіональної економічної політики, являють собою певну систему конкретних економічних та організаційно-економічних засобів, за допомогою яких здійснюється державний вплив на просторову організацію продуктивних сил, забезпечується

соціально-економічний розвиток регіонів, вдосконалюється структура їх господарського комплексу. Держава впливає на регіональний розвиток за допомогою адміністративних та економічних важелів, їх вибір здійснюється диференційовано залежно від соціально-економічної ситуації в державі та її регіонах. Використовувана система важелів повинна забезпечити рівновагу між економічною доцільністю та соціальною ефективністю, враховувати специфіку кожної галузі регіону. Таким чином, формується структурно складна ієрархічна система узгоджених між собою економічних регуляторів впливу на регіональний розвиток.

Першоосною механізму державного впливу на регіональний розвиток є нормативно-правова база, що визначає взаємовідносини держави і регіонів та відповідні організаційні структури управління соціально-економічними процесами. Результативність державного регулювання різних напрямів регіонального розвитку значною мірою залежить від дієздатності системи управління. Необхідно досягти чіткого розподілу повноважень і відповідальності між різними гілками влади, територіальними і галузевими органами управління; державне регулювання територіального розвитку має ґрунтуватися на системних засадах, тобто мають бути чітко регламентовані процедури прийняття рішень, встановлений порядок фінансування заходів і контроль за виконанням рішень органів влади і управління.

В сучасних механізмах державного впливу на регіональний розвиток провідне місце належить бюджетно-фінансовим важелям, на яких ґрунтується уся бюджетна система і міжбюджетні взаємовідносини. Створено структури, які займаються реформуванням міжбюджетних взаємовідносин.

Економічний зв'язок між центром і регіонами здійснюється на основі встановленої центром єдиної податкової системи з багаторівневою ієрархічної структурою. Місцеві податки дають

можливість регіональним органам влади мати власні важелі впливу на соціально-економічну ситуацію території. Завдяки такій системі встановлюються тісні взаємозв'язки між центром і регіонами, вирішуються важливі регіональні проблеми економічного, екологічного, соціального характеру, здійснюється певний перерозподіл коштів з метою соціально-економічного вирівнювання регіонів. Досягти повної рівності регіонів практично неможливо, оскільки вони різняться між собою за природно-ресурсним потенціалом, людськими ресурсами, виробничим потенціалом. Процес розподілу і перерозподілу бюджетних ресурсів є необхідним, оскільки він забезпечує єдність держави, а також нормальні умови перебігу відтворювальних процесів на різних територіях.

В Україні актуальними є проблеми вдосконалення міжбюджетних взаємовідносин між центром і адміністративно-територіальними утвореннями. Для створення відносно рівних соціально-економічних умов життєдіяльності населення в регіонах необхідно посилити роль державного бюджету. Місцевим органам влади необхідні фінансові ресурси для підвищення рівня життя населення своєї території. Це можливо лише на основі збільшення обсягів валового внутрішнього продукту.

Сучасні механізми державного впливу на соціально-економічний розвиток є недостатньо потужними і ефективними, у зв'язку з цим важливо розгорнути наукові дослідження з соціально-економічної проблематики, спрямовані на вирішення проблем тих територій, які опинилися в найбільш скрутному становищі.